

Developing a Qualitative Model of Social Hope among Veterans in Kurdistan Province

Ronak Dorokh

PhD Student in Sociology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Jalil Sahabi *

Assistant Professor, Department of Sociology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

Mehdi Labibi

Professor, Department of Social Sciences, Communication and Media, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

1. Introduction

The present study was conducted with the aim of developing a qualitative model of social hope of Kurdistan province veterans. The method of qualitative research and thematic analysis has been implemented. The target community in the research is the community of veterans of Kurdistan province.

2. Literature Review

Based on the conducted reviews, it appears that there is no accumulated body of knowledge in the field of social hope among veterans; therefore, the best approach is to integrate competing theories. Combining and integrating various explanatory factors can provide a deeper understanding of the phenomenon of social hope and enrich the related theoretical literature. The most important theories drawn upon in this research include Snyder's Hope Theory, as well as the perspectives of Émile Durkheim and George Herbert Mead. According to Snyder's theory, hope is defined as a pattern of thinking in which individuals possess both the ability to identify pathways toward desired goals (referred to as pathway thinking) and the motivation to pursue those pathways, known as agency thinking. They also developed and validated a self-report trait indicator known as the Hope Scale (Snyder, 1995: 355).

* Corresponding Author: jalil.sahabi@gmail.com

How to Cite: Dorokh, R; Sahabi, J; Labibi, M. (2026). Development of a qualitative model of social hope of Kurdistan province martyrs, *Journal of Social Development and Welfare Planning*, 17(66), 273-317.

3. Methodology

The research method is applied in terms of purpose and qualitative-exploratory in terms of the nature of the data. The findings are based on semi-structured interviews with elites, from which the main themes and sub-themes were extracted through coding and thematic analysis. In the first stage, semi-structured interviews were conducted with 10 experts, including university professors, specialists, and veterans, selected through purposive sampling until theoretical saturation was reached. This stage aimed to identify the components affecting the formulation of a qualitative model of social hope among veterans in Kurdistan Province.

4. Results

The findings of the study identified 11 main components and 37 sub-themes, including economic status, injustice and feelings of inequality, life dissatisfaction, mental health and the prevention of social harms, employment, religiosity, meritocracy, feelings of powerlessness, security, and social trust. Based on these results, and according to the views of the elites participating in the study, the indicators of social hope among veterans require greater attention and promotion by the officials of the Martyrs Foundation, particularly with regard to livelihood and employment, as well as social trust, prevention of social harms, and security. In order to enhance the social hope of veterans, it is recommended that greater importance be attached to improving the conditions affecting this valuable social group.

5. Discussion and Conclusion

Considering the qualitative tests used (coding), the main components of the study on social hope among veterans in Kurdistan Province are: the theme of economic conditions, the theme of injustice and perceived inequality, the theme of life dissatisfaction, the theme of mental health and prevention of social harms, the theme of employment, the theme of religiosity, the theme of meritocracy, the theme of powerlessness, the theme of security, and the theme of social trust.

Therefore, the greatest direct effect is related to the theme of economic conditions on the social hope model of veterans and wounded veterans in Kurdistan Province, with a value of 0.54. Based on the above findings, it is observed that the construct validity index for all components of the social hope model of veterans and wounded veterans in Kurdistan Province has a positive relationship with the elements constituting the social hope model, with emphasis on the indicators of social hope among veterans in the province.

The results of the present study are consistent with the findings of Taheri Damaneh et al. (2020), Mills (1959), Snyder (1991), Tiger (2017), and Stetslein (2009). In explaining these results, it can be stated that economic challenges, especially rising inflation and declining incomes, have affected the veteran population of Kurdistan Province the most. Their livelihood problems largely stem from the significant decline in household income, which in turn has led to increased dissatisfaction with life and reduced happiness.

Acknowledgments: We are grateful to all members of the target community of veterans in Kurdistan Province for their assistance in conducting this research.

Keywords: Qualitative Model, Social Hope, Veterans

تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان

دانشجوی دکتری رشته جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

روناک دورخ ^{id}

استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

جلیل سحابی * ^{id}

استادیار گروه علوم اجتماعی و ارتباطات و رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مهدی لیبی ^{id}

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان انجام شده است. روش تحقیق کیفی و با شیوه تحلیتم (مضمون) اجرا شده است. جامعه هدف در پژوهش جامعه ایثارگران استان کردستان می‌باشد. روش پژوهش برحسب هدف کاربردی؛ برحسب نوع داده، کیفی از نوع اکتشافی می‌باشد. یافته‌های پژوهش بر پایه مصاحبه نیمه ساختاریافته با نخبگان، تم‌های اصلی و فرعی بر اساس کدگذاری‌ها و تحلیل تم و مضامین استخراج شده است. در مرحله اول با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته با کارشناسان خبره و اساتید دانشگاه و ایثارگران و جانبازان به تعداد ۲۰ نفر به روش هدفمند تا مرحله اشباع نظری به شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان پردازش گردید. با استفاده از کدگذاری، استخراج کدها و مؤلفه‌های اصلی و فرعی پژوهش تعیین گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار (MAXQDA) استفاده شده است. یافته‌های تحقیق بیانگر یازده (۱۱) مؤلفه اصلی و (۳۷) تم فرعی شامل: تم وضعیت اقتصادی، تم بی‌عدالتی و احساس نابرابری است و تم عدم رضایت از زندگی، بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، تم اشتغال، تم دینداری، تم شایسته‌سالاری، احساس بی‌قدرتی، تم امنیت، تم اعتماد اجتماعی می‌باشد. بر اساس نتایج ملاحظه می‌شود که بر پایه نگرش و نظر نخبگان جامعه پژوهش، شاخص‌های امید اجتماعی ایثارگران شایسته است از نظر معیشتی و اشتغال و نیز از نظر اعتماد اجتماعی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و امنیت بیشتر مورد توجه و ارتقاء از سوی مسئولین بنیاد شهید و حکمرانی قرار گیرد. برای افزایش امید اجتماعی ایثارگران، پیشنهاد می‌شود به امید اجتماعی این قشر ارزشمند می‌شود بیشتر اهمیت داده شود.

واژه‌های کلیدی: مدل کیفی، امید اجتماعی، ایثارگران.

بیان مسئله

در سطح اجتماعی، هرچه میزان امید افراد به تحول جامعه بیشتر شود، سرمایه اجتماعی نیز افزایش می‌یابد، زیرا به واسطه این امید، تمامی ظرفیت‌های فردی و جمعی برای تغییر آینده رشد می‌کند و در کنار یکدیگر برای ساخت جامعه‌ای بهتر به کار گرفته می‌شوند (امیر پناهی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸). از سویی افراد پنداشتی که از شرایط حاکم بر جامعه دارند تعیین‌کننده میزان امید اجتماعی در یک جامعه است. به بیانی ساده‌تر، اگر شرایط جامعه به گونه‌ای باشد که علامت‌های مثبتی به فضای عمومی جامعه برسد امید اجتماعی روندی مثبت و افزایشی به خود می‌گیرد و عکس این حالت نیز منجر به افول تدریجی امید اجتماعی خواهد شد. امید اجتماعی به افراد کمک می‌کند تا دریابند پیشرفت، یک ایده آرمان‌شهری دست‌نیافتنی نیست؛ بلکه با کوشش همراه با امید می‌توان به آن دست یافت (علوی‌تبار، ۱۳۹۸: ۳۰).

در نقطه مقابل آن عدم امید به آینده در سطح جامعه، شاخصی از رکود، توقف جامعه و سرخوردگی و انفعال آن محسوب می‌شود. چنین جامعه‌ای انگیزه لازم برای پیشرفت را از دست خواهد داد و ناهنجاری‌های مختلف روانی و اجتماعی آن گسترش خواهد یافت. هر چه افراد جامعه نسبت به زندگی و جامعه خود امیدوارتر باشند، میزان مشارکت آنها در ساختن جامعه بیشتر خواهد بود و در مقابل به میزانی که افراد نسبت به زندگی، نظام اجتماعی و سیاسی ناامید باشند، میزان مشارکت کمتری در ساختن جامعه خواهند داشت و همین افراد نیرویی در تخریب جامعه و زندگی خواهند بود. به همین سبب مطالعه و تحقیق در رابطه با امید اجتماعی و عوامل تأثیرگذار بر آن از دغدغه‌ها و انگیزه هر پژوهشگر اجتماعی می‌تواند باشد. در این پژوهش عوامل تأثیرگذار بر امید اجتماعی در بین ایثارگران مورد مطالعه و بررسی جامعه‌شناختی قرار گرفته است (بابانظری، ۱۳۹۵: ۶۷).

از نظر وجه ایجابی این پژوهش برای شناسایی دغدغه‌های مشکلات معیشتی ایثارگران انجام شده و به دلیل گزارش‌های متعدد در مورد نارضایتی و خودکشی‌های جامعه ایثارگری در سال‌های اخیر و نیز برای آگاه‌سازی مسئولین بنیاد شهید و حکمرانی

برای درک وضعیت کنونی و نیازهای این قشر ارزشمند در جامعه کشور عزیزمان این پژوهش انجام شده است. لذا از نظر سلبی چنانچه برای ارتقاء سطح امید اجتماعی ایثارگران و شناسایی مشکلات آنان تلاشی صورت نپذیرد آسیب‌های متعددی از نظر کاهش سرمایه اجتماعی و پایین آمدن سطح امید و رضایت از زندگی و کاهش اعتماد اجتماعی - سازمانی، افزایش طلاق مشکلات متعددی برای حکمرانی و آسیب‌های اجتماعی ایثارگران با توجه به شرایط اجتماعی-سیاسی استان کردستان ایجاد می‌نماید. بنابراین ایثارگران و امید اجتماعی آنان، از مسائل مهم بعد از جنگ تحمیلی هشت ساله با عراق به شمار می‌آید و آسیب‌های ناشی از آن بسیاری از ایثارگران استان کردستان و خانواده‌های آنان را به چالش و تلاش برای سازگاری و نیز رضایت از زندگی آنان را با مشکل مواجه ساخته است.

از طرف دیگر سابقه نسبت جامعه کردستان با موضوع جنگ تحمیلی و جنگ گروهک‌های معاند برمی‌گردد به سال‌های ۱۳۵۸ بعد از پیروزی انقلاب و شروع جنگ‌های داخلی از سوی گروه‌های چپ (کومله) و دموکرات‌ها با انگیزه ایجاد خودمختاری و دموکراسی وابسته به فرهنگ بومی محلی که منافع خود را مغایر با منافع انقلاب اسلامی دانسته و اگر مردم عادی با آنان همراهی نمی‌کردند مورد ترور و شکنجه و زندان مواجه می‌شدند این در حالی است که علاوه بر فشار این گروه‌های اپوزسیون معارض، جنگ تحمیلی علیه ایران عزیز نیز در سال ۱۳۵۹ مزید بر علت شده و ناآرامی، بمباران شیمیایی کردستان (قلعه جی مریوان) و بمباران سنندج و مریوان استان کردستان را از سایر استان‌ها متمایز نموده است و فشارهای اجتماعی-اقتصادی و امنیتی حاکم بر کردستان طرحواره‌های ناخوشایندی را بجا گذاشته است.

از این رو تضادها و تعارض‌های اجتماعی هنوز هم گوشه‌ای از جامعه کردستان و امید اجتماعی جامعه ایثارگران این خطه از وطن عزیزمان ایران را به خود اختصاص داده است. همچنین پیامدهای جنگ داخلی کردستان و جنگ تحمیلی عراق علیه ایران موجب مشکلات اقتصادی و زمینه‌ساز عدم پیشرفت اقتصادی و کاهش آمایش توسعه اقتصادی را

موجب شده و شانس سرمایه‌گذاری و ایجاد فرصت‌های توسعه‌یافتگی استان کردستان را نسبت به سایر استان‌ها کمتر نموده است. از این‌رو مردم استان کردستان و جامعه ایثارگری نیز از این پیامد ناگوار بی‌بهره نبوده‌اند. لذا این عوامل موجبات کاهش رفاه اجتماعی - اقتصادی و بالطبع کاهش امید به زندگی و کاهش امید اجتماعی جامعه کردستان و به‌ویژه جامعه ایثارگران را نیز به دنبال داشته است. لذا همه این عوامل دست‌به‌دست هم داده تا وضعیت امید اجتماعی جامعه ایثارگران کردستان با سایر مناطق ایران متفاوت باشد.

بنابراین امروزه امیدواری و ناامیدی ایثارگران نسبت به آینده از مهم‌ترین مقولات فرهنگی و اجتماعی است که می‌تواند در حرکت و پویایی یک جامعه به سمت پیشرفت و تعالی مؤثر باشد. زیرا اگر جامعه جانبازان و ایثارگران به آینده امید نداشته باشند، نمی‌تواند در دستیابی به اهداف خود موفق باشد و در نهایت زمینه‌های دستیابی به اهداف عالی کشور را هم نمی‌تواند برای خود فراهم آورد. لذا با توجه به جامعه ایثارگران و جانبازان استان کردستان که بالغ بر هشت هزار نفر می‌باشند لازم است که پژوهش‌های متناسب با این جامعه که درگیر مسائل خاص اجتماعی و روانشناختی و اقتصادی و مشکلات اشتغال می‌باشند از نظر جامعه‌شناختی به‌ویژه امید اجتماعی پردازش ویژه انجام گیرد تا گوشه‌ای از مسائل اجتماعی آنان به راه‌حل بینجامد و این دغدغه محقق را به منصفه ظهور برساند.

ایثارگران و جانبازان استان کردستان به دلیل شرایط سیاسی - فرهنگی حاکم در زمان انقلاب و جریان‌های جنگ تحمیلی و جنگ روانی توده‌های ضدانقلاب موجبات برچسب‌زنی همکاری با نظام جمهوری اسلامی و نکوهش همکاری با نظام سیاسی ایران از مسائل و چالش‌های ایثارگران در کردستان به شمار می‌آید زیرا جریانات وابسته به گروهک‌ها از نظر اجتماعی و سیاسی جانبازان و ایثارگران کرد را مورد هجمه و فشار اجتماعی مواجه ساخته است (بابانظری، ۱۴۰۰: ۴۲). بنابراین «امید، ایثارگران را در دستیابی به اهداف زندگی یاری می‌کند، لذا امید اجتماعی ایثارگران کردستان یکی از مهم‌ترین عواطف آینده محوری است که باید بررسی شود؛ زیرا سلامت و پویایی جامعه به سطح امیدواری بخش زیادی از اعضای آن جامعه بستگی دارد» (طاهری دامنه و کاظمی، ۱۳۹۹: ۵۰).

در پیدایش مسائل اجتماعی چهار دسته از عوامل را مشخص می‌کنند: انحراف از ارزش‌ها و هنجارهای گروهی، کاهش اثربخشی نهادهای اجتماعی، تنوع گسترده اجتماعی و فرهنگی، اعمال قدرت. همچنین امیدواری ایثارگران یکی از ویژگی‌های انسانی است که به آنان کمک می‌کند تا ناامیدی‌ها را پشت سر گذاشته، بر اهداف خود مصمم شده و احساس غیرقابل تحمل بودن آینده را کاهش دهد. «امید، یکی از ضرورت‌های زندگی آدمیان و یکی از شاخص‌های توسعه اجتماعی است» (مهربانی‌فر و امامی، ۱۳۹۳: ۱۲). آنچه در بررسی‌های اولیه، تحقیقات و مشاهدات به دست آمده است این سؤال را به ذهن پژوهشگر متبادر می‌کند که چه عواملی در وضعیت امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران کردستان تأثیرگذار است؟

به نظر می‌رسد که ویژگی‌های فردی، مقبولیت اجتماعی، احساس محرومیت نسبی، وضعیت اقتصادی، میزان رضایت از زندگی، احساس امنیت، سرمایه اجتماعی و گسترش آنومی اجتماعی می‌تواند بر وضعیت امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان تأثیرگذار باشد که در تحقیقات مختلف از منظرهای متفاوت به برخی از آنها پرداخته شده است ولی تحقیقی که به صورت همه‌جانبه و پهنانگر به این موضوع پرداخته باشد کمتر دیده شد و یا در مواردی اطلاعات به روز نبوده و قابل استناد نیست. همچنین در کمتر تحقیقی به راهکارهای افزایش میزان امید در جانبازان و ایثارگران استان کردستان پرداخته شده و جستجوی لازم برای ارائه راهکار از دل جامعه هدف جانبازان و ایثارگران این منطقه از کشور انجام نشده است (همان منبع).

یکی از مفاهیمی که اغلب در بحث‌های امید ذکر می‌شود مفهوم ناامیدی است، اما به خودی خود نظریه پردازی نشده است و به طور معمول به عنوان نقطه مقابل امید، گاهی به عنوان ترس و گاهی به عنوان کمبود امید دیده می‌شود. در جامعه ما ایران با توجه به شرایط اجتماعی-اقتصادی کشور در سال‌های اخیر و بحران‌هایی که در نتیجه تحریم و مدیریت ناکارآمد صورت گرفته است «بیش از آنکه ایده امید اجتماعی به نظام اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی وارد شده باشد، ایده ناامیدی، گفتمان غالب بوده است»

(فاضلی، ۱۳۹۸: ۲۵۶). البته، بدیهی است وقتی در جامعه جانبازان و ایثارگران مسائل اجتماعی و اقتصادی از قبیل تبعیض، توزیع ناعادلانه امکانات و درآمدها و فرصت‌های اشتغال، بی‌ثباتی اقتصادی، گرانی و تورم، فرسایش سرمایه اجتماعی به‌ویژه بعد اعتماد نهادی، مخاطرات زیست‌محیطی، انواع ناهنجاری‌های اجتماعی و ... وجود داشته باشد. جنگ اقتصادی آمریکا و هم‌پیمانان او علیه ایران، کشور ما را با تحریم اقتصادی سختی روبرو کرده است.

درعین حال نوعی جنگ روانی علیه ایران از طریق رسانه‌ها نیز در جریان است. تلاقی فشارهای اقتصادی و تحریک و تشدید احساس نارضایتی مردم، فضای بسیار ناامیدکننده‌ای در جامعه ایران به وجود آورده است. تحلیل جامعه‌شناختی جامعه ایثارگران استان کردستان دارای مشکلات و انتظارات حمایت ادراک‌شده اجتماعی وابسته به فرهنگ خود می‌باشد، بنابراین به پروبلماتیک شدن امید اجتماعی منجر شده است. ازیک‌طرف در جامعه ایثارگران توزیع ناعادلانه ثروت، امکانات، خدمات فرهنگی آموزشی، بهداشتی و رفاهی وجود دارد. از طرف دیگر وضعیت اقتصادی نامناسب جامعه، میزان بیکاری و همین‌طور کاهش درآمدهای دولت و در نتیجه کاهش حمایت سازمان‌ها از افراد آسیب‌پذیر که با پساتحریم و تورم همراه است، بر کاسته شدن میزان امید اجتماعی ایثارگران تأثیرگذار است. دغدغه اصلی پژوهشگر در انجام این پژوهش مشکلات و مسائل ایثارگران است که در رسیدن به امید اجتماعی مانند مؤلفه‌های رضایت از زندگی، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی، اشتغال و امکانات مربوط به حمایت اجتماعی روانشناختی است که جامعه هدف را با چالش و تلاش برای رسیدن به امید اجتماعی را با نقصان و نارضایتی مواجه ساخته است. بنابراین پژوهش حاضر درصدد جواب به این سؤال است که: مدل کیفی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان چگونه است؟ عوامل اصلی افزایش امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان کدام‌اند؟

مبانی نظری

با توجه به بررسی‌های انجام‌گرفته به نظرمی رسد که در حوزه مطالعاتی امید اجتماعی ایثارگران دانش انباشته‌شده‌ای وجود ندارد و ازاین‌رو بهترین راه تلفیق نظریه‌های رقیب می‌باشد. ترکیب و تلفیق عوامل تبیینی مختلف می‌تواند فهم عمیق‌تری را از پدیده امید اجتماعی ارائه داده و به غنای ادبیات نظری مرتبط با آن بیفزاید. مهم‌ترین نظریه‌های مورد استفاده در این پژوهش عبارتند از: ۱. نظریه امید اسنایدر ۲. امیل دورکیم ۳. جورج هربرت مید. نظریه اسنایدر^۱، امید را به‌عنوان الگویی از تفکر تعریف کردند که در آن فرد هم ظرفیت یافتن مسیرهای رسیدن به اهداف مورد نظر (به نام تفکر مسیری)^۲ و هم انگیزه استفاده از آن مسیرها (به نام تفکر عاملیت)^۳ را دارد. همچنین یک شاخص خود گزارش صفت به نام مقیاس امید^۴ را توسعه و اعتبار سنجی کردند (Snyder, 1995: 355). نظریه امید بر تحقق اهداف فردی تأکید می‌کند.

زندگی و دنیای اجتماعی، متشکل از افرادی است که هرکدام سرشار از عواطف گوناگون، مانند ترس، اشتیاق، آرزو، امید و ... هستند (خانیکی، ۱۳۹۸: ۱۲۸). از نظر هربرت مید، خود، چیزی نیست که از آغاز تولد همراه فرد باشد؛ بلکه در فرایند کسب تجربه و فعالیت اجتماعی تکوین می‌یابد. امید تمامی تصاویر رضایت و خرسندی، از معمولی‌ترین تا برجسته‌ترین، از شخصی‌ترین حالت تا گسترده‌ترین حالت اجتماعی را در برمی‌گیرد؛ حالت‌هایی که به یک جریان واحد، یعنی همان تاریخ انسانی وارد می‌شود. بلوخ با اطمینان ادعا می‌کند که این جریان به سمت زندگی بهتری پیش می‌رود و این زندگی بهتر از لحاظ تاریخی فقط در جهان معاصر در قالب توسعه فناورانه و اجتماعی، که آرمان شهر را امکان‌پذیر می‌کند، تحقق‌پذیر است.

1 Snider

2 pathways thinking

3 agency thinking

4 hope scale

اثر برجسته بلوخ، بازتابی از میل و اشتیاق برای تحقق جدایی دین از سیاست مارکسیسم، تجسم اجتماعی- سیاسی دموکراسی، برابری و عدالت اجتماعی که با هاله‌ای از آرزوی آرمان‌شهری قدیمی غنی شده است و هر امید و آرزوی تصویرپذیری است که انسان تاکنون ابراز کرده است. همچنین نظریه لیونل تایگر^۱ وی «امید، حالت و ایستار یا نگرشی همراه با انتظار یا آرزو درباره آینده مادی و اجتماعی است؛ آینده‌ای که فرد آرزومند آن را همچون امری از نظر اجتماعی خواستنی و مطلوب می‌داند و آن را برای بهبود یافتن یا لذت بردن سودمند می‌یابد». در برداشت تایگر چند نکته مهم وجود دارد (Feldman, 2018: 401).

پیشینه تجربی

در تحقیقی با عنوان «خوانشی آینده‌پژوهانه از پروبلماتیک امید اجتماعی در ایران» طاهری دمنه و کاظمی (۱۳۹۹)، تلاش کردند تا مسئله‌مند شدن امید اجتماعی را در ایران نشان دهند که این مطالعه جنبه توسعه‌ای داشته و در سنت پژوهش‌های کیفی انجام شده است. محققین در پژوهش خود با اعتقاد به اینکه پروبلماتیک شدن امید اجتماعی در ایران، معلول شرایط امروز جامعه ایرانی است به‌غیر از این شرایط، به دنبال کشف مضامین بنیادین مسئله‌مند شدن مقوله امید اجتماعی در گفتار و نوشتار اندیشمندان ایرانی معاصر بوده و قصد داشته خوانشی آینده‌پژوهانه از این مضامین را ارائه نمایند. بدین منظور، بیشتر از ۱۲۰۰ صفحه، متن نوشتارها و گفتگوهای صاحب‌نظران ایرانی پیرامون مسئله امید اجتماعی به‌عنوان منبع داده، مورد تحلیل قرار داده و در نهایت، ۲۱ محتوای کلیدی استخراج و پس از تجزیه و تحلیل، ادغام و هم‌پوشانی مضامین اولیه، نهایتاً، ۵ مضمون یا موضوع اصلی شناسایی شد. این مضامین، که به ترتیب، ۱. امید اجتماعی به‌مثابه امر مشترک، ۲. افسون و افسانه زدایی از امید اجتماعی، ۳. آینده‌ها، ۴. عاملیت و ۵. دوگانه خیر و شر حاکمیت نام‌گذاری شد، عمده‌ترین مؤلفه‌های امید اجتماعی است.

در تحقیقی که توسط شفیع، موسوی در سال (۱۳۹۹) تحت عنوان: مادری بسط یافته در تجربه زیسته همسران جانبازان انجام گرفت نتایج نشان داد که، تنوعات تجربه مادری نزد زنان به‌عنوان کنشگران کلیدی خانواده به بررسی تجربه زیسته همسران جانبازان از دید علوم اجتماعی می‌پردازد. پرسش اصلی این است که اساساً تجربه همسران جانبازان از عهده‌داری نقش مادری چیست؛ کنشگران در خلال زندگی روزمره چه تجاربی را پشت سر گذاشته‌اند و احراز هم‌زمان نقش مادری و پرستاری چه پیامدهایی در زندگی خانوادگی به دنبال داشته است؟ تحقیق به روش کیفی و مبتنی بر روایت پژوهی اجرا و در جریان پژوهش با ۳۰ نفر از همسران جانبازان ساکن شهر تهران مصاحبه شد. میانگین سنی مصاحبه‌شوندگان ۵۰ سال، میانگین سال‌های زندگی مشترک با جانباز ۲۷ سال و میانگین تعداد فرزندان ۲/۲ نفر بوده است. نتایج شناسه گذاری مصاحبه‌ها نشان می‌دهد فشار نقشی و تعارض نقش مادری پرستاری در زندگی خانوادگی همسران جانبازان پیامدهای بسیاری داشته است.

البته برحسب نوع جانبازی شوهر، منابع مالی خانواده و شرایط فرزندان تجربه زنان متفاوت بود؛ اما پیامدهای جانبازی پدر خانواده بر فرزندان و تلاش زنان برای وساطت میان شوهر و فرزندان یکی از چالش‌های اصلی همسران جانبازان است. تعلیق نقش مادری، شکاف نسلی بین پدر و فرزندان، عدم رضایتمندی اقتصادی، داغ‌نگ اجتماعی، بخشی از تجربه زیسته همسران جانبازان است که به‌طور فزاینده‌ای فشار و تنش‌های شدیدی را بر آنها تحمیل می‌کند. درمجموع تنهایی، نگرانی و فشار نقشی، مادری بسط یافته را به مضمون اصلی تجربه زیسته همسران جانبازان در ایفای نقش مادری تبدیل می‌سازد.

در تحقیقی با عنوان «خوانشی آینده‌پژوهانه از پروبلماتیک امید اجتماعی در ایران» طاهری دمنه و کاظمی (۱۳۹۹)، تلاش کردند تا مسئله مند شدن امید اجتماعی را در ایران نشان دهند که این مطالعه جنبه توسعه‌ای داشته و در سنت پژوهش‌های کیفی انجام شده است. محققین در پژوهش خود با اعتقاد به اینکه پروبلماتیک شدن امید اجتماعی در ایران، معلول شرایط امروز جامعه ایرانی است به‌غیر از این شرایط، به دنبال کشف مضامین بنیادین

مسئله‌مند شدن مقوله امید اجتماعی در گفتار و نوشتار اندیشمندان ایرانی معاصر بوده و قصد داشته خوانشی آینده‌پژوهانه از این مضامین را ارائه نمایند.

بدین منظور، بیشتر از ۱۲۰۰ صفحه، متن نوشتارها و گفتگوهای صاحب‌نظران ایرانی پیرامون مسئله امید اجتماعی به‌عنوان منبع داده، مورد تحلیل قرار داده و در نهایت، ۲۱ محتوای کلیدی استخراج و پس از تجزیه و تحلیل، ادغام و هم‌پوشانی مضامین اولیه، نهایتاً، ۵ مضمون یا موضوع اصلی شناسایی شد. این مضامین، که به ترتیب، ۱. امید اجتماعی به‌مثابه امر مشترک، ۲. افسون و افسانه زدایی از امید اجتماعی، ۳. آینده‌ها، ۴. عاملیت و ۵. دوگانه خیر و شر حاکمیت نام‌گذاری شد، عمده‌ترین مؤلفه‌های امید اجتماعی است. در نهایت نیز تحلیلی آینده‌پژوهانه از این مضامین ارائه گردیده است.

در پژوهشی تحت عنوان «بررسی عوامل جمعیتی و اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر امید به آینده در شهر تهران» عبدالهی (۱۳۹۹)، به بررسی عوامل جمعیتی و اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر امید به آینده در شهر تهران پرداخت. روش تحقیق از نوع پیمایشی و با استفاده از داده‌های کمی بود. برای برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای طبقه‌بندی با تخصیص متناسب استفاده شد. حجم نمونه موردبررسی ۱۲۰۰ نفر افراد متأهل ساکن شهر تهران (۶۱۰ نفر زن ۴۹- ۱۵ ساله و ۵۹۰ نفر مرد ۵۹- ۲۰ ساله) بودند. در این مطالعه به‌منظور شناسایی عوامل تبیین‌کننده امید به آینده از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، تعداد چهار عامل اعتماد عمومی، اعتماد سازمانی، احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی و احساس ناامنی روانی برای تبیین متغیر امید به آینده شناسایی شدند. در پایان محقق به این نتیجه رسیده است که با بالا رفتن سن، افزایش تعداد فرزندان، افزایش احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی و بالا رفتن احساس ناامنی روانی میزان امید به آینده کاهش می‌یابد. از طرفی، با افزایش اعتماد سازمانی، تعداد سال‌های تحصیل و اعتماد عمومی پاسخگویان، امید به آینده افزایش می‌یابد. این نتایج بیانگر آن است که بستر اقتصادی - اجتماعی و روانی مناسبی برای تحقق انتظارات پاسخگویان، به‌ویژه برای افراد تحصیل‌کرده و دارای فرزند، وجود ندارد؛ لذا میزان امید به آینده آن‌ها کاهش یافته است.

در تحقیقی با عنوان «وضعیت سنجی امید اجتماعی در ایران (تحلیل ثانویه پیمایش وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی)» امیرپناهی و همکاران (۱۳۹۵)، با تحلیل ثانویه داده‌های طرح ملی وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی ایران در سال ۱۳۹۵ بر روی یک نمونه بزرگ ۸۲۵۰۰ نفری ساکنان ۴۲۶ شهر مرکز شهرستان‌های کشور انجام داده‌اند. در این پژوهش واحد مشاهده «فرد» بوده ولی سطح تحلیل استانی می‌باشد و هدف اصلی نیز ارائه نیم‌رخ و سیمای امید اجتماعی استان‌های کشور است. برای این منظور علاوه بر توصیف کلی شاخص امید اجتماعی کشور، رابطه ارزیابی افراد از گذشته، حال و آینده بر اساس یک شاخص ترکیبی، در بین استان‌های کشور بررسی و مقایسه شده است. نتایج این پژوهش نشان داد که بین ارزیابی افراد از زمان حال با ارزیابی از گذشته و آینده رابطه معناداری وجود دارد. همچنین با احتساب شاخص ترکیبی امید اجتماعی مشخص گردید اولاً درمجموع میانگین امید اجتماعی در بین ایرانیان برای ده سال آینده منفی و رو به کاهش است و ثانیاً تفاوت و نابرابری در امید اجتماعی به آینده در بین استان‌ها بیشتر خواهد شد.

در تحقیقی با عنوان «بررسی میزان امید به آینده دانشجویان و عوامل اجتماعی مرتبط با آن» ساعی ارسی و همکاران (۱۳۹۶)، تأثیر عوامل نظیر (رضایت از زندگی، آنومی اجتماعی، محرومیت نسبی، احساس بی‌قدرتی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی) و تأثیرگذاری آن‌ها بر امید به آینده را مورد بررسی قرار دادند. روش پژوهش پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود. از میان ۱۱۲۸۰ نفر از دانشجویان در حال تحصیل در سه مقطع فوق‌دیپلم، لیسانس و فوق‌لیسانس در دانشگاه (محقق اردبیلی) در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۴-۹۵ بودند از طریق نمونه‌گیری طبقه‌بندی‌شده متناسب، ۴۰۰ نفر دانشجو به‌عنوان نمونه انتخاب شد و اطلاعات مربوط به پژوهش موردنظر جمع‌آوری گردید. متغیر وابسته این پژوهش (امید به آینده) و متغیرهای مستقل شامل (رضایت از زندگی، آنومی اجتماعی، محرومیت نسبی، احساس بی‌قدرتی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی) بود. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که از بین متغیرهای مستقل پژوهش تنها پایگاه اقتصادی -

اجتماعی با امید به آینده رابطه معناداری نداشت اما بین سایر متغیرها رابطه معنادار بود و هیچ‌یک از متغیرهای زمینه‌ای نیز با میزان امید به آینده ارتباط معناداری نداشتند. با توجه به نتایجی که در رگرسیون چند متغیره این پژوهش به دست آمد نکته قابل تأمل این است که در بین متغیرهای مستقل، متغیر احساس بی‌قدرتی با ضریب (۰/۳۵۱) و بعد از آن متغیر رضایت از زندگی با ضریب (۰/۲۱۷) بیشترین ارتباط را بر متغیر امید به آینده داشتند.

در تحقیقی با عنوان «عوامل اجتماعی مؤثر بر امید به آینده دانشجویان دانشگاه تهران» مهدی زاده و قاری قرآنی (۱۳۹۷)، نشان دادند که متغیرهای اصلی در بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امید به آینده شامل دینداری، احساس آنومی، احساس محرومیت و پایگاه اجتماعی-اقتصادی است. در سنجش احساس آنومی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، آنومی اقتصادی بالاترین میزان را به خود اختصاص داده است که نشان می‌دهد مهم‌ترین انتظار و اساسی‌ترین گفتمان میان ذهنی جوانان، نابسامانی‌های اقتصادی مانند بیکاری، نابرابری در کسب درآمد و... است. پس از آن، آنومی اجتماعی قرار دارد که شامل ناهنجاری‌های اجتماعی، عدم رعایت حقوق متقابل، بی‌قانونی و... است. آنومی رابطه منفی و دینداری رابطه مستقیم و مثبت با امید به آینده داشتند. نتایج رگرسیونی نشان داد که متغیرهای وارد شده بر مدل، ۴۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند که در این میان، سهم متغیر احساس آنومی در تبیین متغیر وابسته بیشتر است. لازم به ذکر است که حجم نمونه این پژوهش ۲۶۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران بودند که میزان امید به آینده آنها پایین تراز حد متوسط به دست آمد و میانگین نمره کل امیدواری در مقیاس ۱ تا ۵ ۲,۷۴ بود که بیانگر وجود نگرش نسبتاً منفی درباره آینده است.

در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در امید به آینده حاشیه‌نشینان تبریز» فرخ نژاد کشکی، محمدی و حقیقتیان (۱۳۹۷)، به مطالعه عوامل جامعه‌شناختی مؤثر پرداخته‌اند. روش مورد استفاده در این تحقیق، به لحاظ ماهیت علی معلولی و تحلیل مسیر بر اساس معادلات ساختاری و تحلیل رگرسیون چند متغیره انجام گرفت و جامعه آماری مورد مطالعه، حاشیه‌نشینان تبریز در سال ۱۳۹۶ بودند که ۶۲۲ نفر از بین حاشیه‌نشینان بر

اساس فرمول کوکران با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. آزمون امید به آینده «اسنایدر» و آزمون‌های محقق ساخته دین‌داری بر اساس الگوی «گلاک و استارک»، سرمایه فرهنگی و اجتماعی «بوردیو»، حمایت اجتماعی «کوب» و محرومیت نسبی «تد رابرت گر» به عنوان ابزار پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند. تحلیل‌های آماری بر اساس معادله ساختاری نشان داد میانگین امید به آینده در بین حاشیه‌نشینان ۳۹/۷ و در سطح زیاد ارزیابی شده است. همچنین میانگین میزان دین‌داری ۴۳/۸ و در سطح متوسط، میانگین میزان محرومیت نسبی ۲۵/۷ و در سطح زیاد، میانگین سرمایه اجتماعی ۱۱/۲ و در سطح متوسط، میانگین سرمایه فرهنگی ۱۰/۸ و در سطح متوسط و میانگین میزان حمایت اجتماعی ۱۰/۲ و در سطح متوسط ارزیابی شده است؛ و مقادیر رگرسیونی مدل حاکی است که عوامل جامعه‌شناختی سرمایه اجتماعی به میزان (۰/۳۸)، سرمایه فرهنگی به میزان (۰/۲۴)، حمایت اجتماعی به میزان (۰/۲۳)، دین‌داری به میزان (۰/۲۰)، محرومیت نسبی به میزان (۰/۱۷-) در امید به آینده حاشیه‌نشینان تأثیر دارد.

در تحقیقی تحت عنوان «بررسی امید اجتماعی در بین دانشجویان و جوانان غیردانشگاهی در شهر تهران» کیانی قلعه سیریدی (۱۳۹۷)، به مطالعه میزان امید اجتماعی پرداخته است و با مدد جستن از روش تحقیق ترکیبی ابتدا با استفاده از رویکرد پژوهش‌های کیفی و با اجرای چندین گروه کانونی با دانشجویان و جوانان غیردانشگاهی، مهم‌ترین عوامل و زمینه‌های ایجاد امید و ناامیدی در بین جوانان (دانشگاهی و غیردانشگاهی) را شناسایی کرده است. حاصل این تلاش نیز منجر به مدلی علی شده که در ترکیب با نظریات تبیین‌کننده موجود از امید اجتماعی، مهم‌ترین متغیرهای مستقل و مؤثر بر امید و ناامیدی جوانان، در آن دسته‌بندی و چیدمان شده‌اند. سپس با استفاده از روش مطالعه کمی نتیجه گرفته است که میانگین امید اجتماعی دانشجوی و غیر دانشجوی تفاوت چندانی باهم ندارند و اگر دانشجویان و غیر دانشجویان حالت برابر داشته‌اند در مجموع در بعد انتظارات و معطوف به هدف بهتر عمل کرده‌اند. اما در بعدهای معطوف به هدف؛ باور به امکان تحقق و احساسات عملکرد دانشجویان کمی بهتر از غیر دانشجویان بوده است.

در تحقیقی که توسط صمدی فرد و نریمانی در سال (۱۳۹۷) تحت عنوان: مقاله نشریه امید به زندگی در همسران جانبازان در بنیاد شهید و امور ایثارگران اردبیل انجام گرفت نتایج نشان داد که، بین حمایت اجتماعی ادراک شده، ذهن آگاهی و انعطاف پذیری شناختی با امید به زندگی همسران رابطه آماری معنی داری وجود داشت. حمایت اجتماعی ادراک شده، ذهن آگاهی و انعطاف پذیری شناختی در مجموع توانستند ۴۷٪ امید به زندگی همسران جانبازان را پیش بینی کنند. حمایت اجتماعی ادراک شده، ذهن آگاهی و انعطاف پذیری شناختی از متغیرهای مرتبط با امید به زندگی همسران جانبازان هستند و می توانند آن را پیش بینی کنند. به طور کلی همسران با سطوح بالاتر حمایت اجتماعی ادراک شده، ذهن آگاهی و انعطاف پذیری شناختی، امید به زندگی بالاتری نسبت به سایر همسران دارند.

در تحقیقی که توسط صادقی و پور حقیقی در سال (۱۳۹۵) تحت عنوان: رابطه امید به زندگی و اضطراب مرگ با سلامت روان همسران جانبازان شهرستان لاهیجان انجام گردید نتایج نشان داد که، مقادیر همبستگی بین امید به زندگی و اضطراب مرگ با سلامت روان از نظر آماری معنی دار است. با توجه به نتایج رگرسیون اضطراب مرگ قدرت پیش بینی سلامت روان را دارا می باشد.

در تحقیقی با عنوان «عوامل مؤثر بر میزان روحیه، شادکامی و امید به زندگی در خانواده های شاهد و ایثارگر؛ مطالعه موردی استان فارس» بابانظری و تقوی (۱۳۹۵)، به بررسی عوامل تأثیرگذار بر میزان شادی و امید به زندگی پرداختند. در این پژوهش توصیفی- همبستگی در سال ۱۳۹۳، تعداد ۵۹۳ نفر از افراد خانواده های شاهد و ایثارگر استان فارس (شهرهای شیراز، مرودشت، کازرون، آباد، داراب، ارسنجان، لار و نیریز) به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش، پرسشنامه امید به زندگی میلر، پرسشنامه شادکامی آکسفورد، مقیاس عاطفه مثبت و عاطفه منفی و پرسشنامه عوامل روانی اجتماعی بود. نتایج پژوهش نشان داد که میزان روحیه، شادکامی و امید به زندگی با سن اعضای خانواده های شاهد و ایثارگر همبستگی منفی و معنی داری

داشت. مؤلفه‌های گرایش به ورزش، میزان مطالعه، تقید به اعمال مذهبی، حمایت اجتماعی و پذیرش جایگاه ایثار و شهادت با متغیرهای روحیه، شادکامی و امید به زندگی همبستگی مثبت و معنی‌دار داشتند. پژوهشگران نتیجه‌گیری کردند که فاکتورهای سن، گرایش به ورزش، میزان مطالعه، تقید به اعمال مذهبی، حمایت اجتماعی ادراک‌شده و پذیرش جایگاه ایثار و شهادت بر میزان روحیه، شادکامی و امید به زندگی اعضای مختلف خانواده‌های شاهد و ایثارگر تأثیر دارند.

در تحقیقی تحت عنوان «اثرات تبعیض درک شده و موقعیت اجتماعی ادراک‌شده با امید اجتماعی در میان بیماران دارای اختلالات روانی شدید» استفانی لنگلوآس^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، چندین عامل اثرگذار و مرتبط با میزان امید را شناسایی کردند. داده‌های لازم در این مطالعه از ۲۳۲ نفر از بیماران روانی ۱۸ تا ۶۵ ساله که در آسایشگاه‌های جورجیای جنوب شرقی آمریکا تحت مراقبت درمانی بودند، جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد که افسردگی نقش برجسته‌ای دارد. همچنین وضعیت اقتصادی اجتماعی درک شده و احساس تبعیض روزمره از سوی فرد در بستر جامعه بر میزان امیدواری تأثیرگذار بوده است. در واقع احساس تبعیض در نژادها و قومیت‌های مختلف متفاوت بوده و نژاد و قومیت نیز از عوامل اثرگذار بر امید اجتماعی است. به‌طوری‌که میزان امید اجتماعی در برخی از نژادها و قومیت‌ها به‌وضوح پایین‌تر است. نکته قابل‌تأمل این است که بیشترین نمره امید اجتماعی مربوط به طبقه متوسط رو به بالا بود و اعضای این طبقه احساس می‌کردند که مسیر برای تغییر عمودی و انتقال به طبقات بالای جامعه برایشان باز است. از آن مهم‌تر وضعیت نمره افسردگی که شاخص ناامیدی در آن سنجیده شده است در افرادی که احساس تبعیض ادراک‌شده بیشتری داشتند بالاتر بود. در واقع احساس تبعیض منجر به افسردگی و ناامیدی می‌شود.

در تحقیقی تحت عنوان «تاب‌آوری، تنش هویت، امید، سرمایه اجتماعی و روانشناختی استرس در طول یک بیماری همه‌گیر» شربلوم^۱ و همکاران (۲۰۲۲)، به بررسی دو رویکرد مفهومی برای تعریف تاب‌آوری و پیامدهای تأثیر آن بر استرس روانی منطقی پرداختند. این مطالعه به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه در سال ۲۰۲۰ زمانی که بیماری همه‌گیر کرونا به‌طور خطرناکی شیوع یافته بود انجام شد. شرکت‌کنندگان در این پیمایش دانشجویان دانشگاه‌های آمریکا با حجم نمونه ۲۲۸ نفر (۱۶۱ مرد و ۶۷ زن) و در سنین ۱۸ تا ۶۲ سال بودند. محققان تأکید داشتند که یک رویکرد انعطاف‌پذیری را در فرآیندهای ارتباطی قرار می‌دهد که از طریق آن افراد و گروه‌ها لنگرهای هویت، منطق‌های جایگزین، احساسات مثبت، حالت‌های عادی جدید و شبکه‌های ارتباطی را در زمان‌های چالش‌برانگیز ایجاد می‌کنند. رویکرد دیگر تنش هویت، امید و سرمایه اجتماعی را که در شبکه‌های ارتباطی توسعه می‌یابد به‌عنوان ویژگی‌های رابطه‌ای که محدودیت‌های زمینه‌ای و فرصت‌هایی را برای آن انعطاف‌پذیری ایجاد می‌کنند، توصیف می‌کند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که هم فرآیندهای ارتباطی و هم ویژگی‌های رابطه‌ای تاب‌آوری بر استرس روان‌شناختی تأثیر می‌گذارند، اما تأثیرات آن‌ها به‌طور متفاوت است. فرآیندهای ارتباطی ایجاد لنگرهای هویت، احساسات مثبت و شبکه‌های ارتباطی بُعد استرس موقعیتی را پیش‌بینی می‌کنند. ویژگی‌های رابطه‌ای تنش هویت شخصی-رابطه‌ای، امید و پیوند ضعیف سرمایه اجتماعی بُعد خودکارآمدی را پیش‌بینی می‌کند. هر دو بُعد برای درک استرس روانی مهم هستند. ازاین‌رو، مشاهده تاب‌آوری به‌عنوان سیستمی از فرآیندهای ارتباطی و ویژگی‌های رابطه‌ای، توصیف کامل‌تری از رابطه آن با استرس روان‌شناختی نسبت به هر رویکرد به‌تنهایی ارائه می‌دهد.

در تحقیقی با عنوان «ابعاد اجتماعی و سیاسی امید» کیتی استوکدیل^۲ (۲۰۱۹)، تلاش کرده است تا اولاً، با کمک گرفتن از دیدگاه فمینیستی ابعاد اجتماعی و سیاسی امید را

1. Sherblom

2. Katie Stockdale

نشان دهد، ثانیاً، علاوه بر بررسی ارزش امید به بررسی خطرات امید نیز بپردازد. ثالثاً، فرضیه‌ای را بدین صورت بیان کرده است که ظلم و ستم تهدیدکننده امید است. لازم به یادآوری است که مقاله خانم استوکدیل از نوع مقاله مروری است و از غنای علمی قابل تحسین برخوردار است. در بخشی از این مقاله استوکدیل می‌نویسد: «من استدلال می‌کنم که فراتر از روابط بین فردی، روابط عمومی که در آنها بر اساس ویژگی‌های تفاوت اجتماعی مانند جنسیت، نژاد و طبقه وجود دارد نیز می‌تواند بر امید تأثیر بگذارد. من این ادعا را با برجسته کردن راه‌هایی توسعه می‌دهم که خودهایی که امیدوار هستند حالت رابطه‌ای دارند: آن‌ها سوژه‌هایی هستند که از نظر اجتماعی تشکیل شده‌اند که هویت‌ها، تجربیات و فرصت‌هایشان توسط روابط چندگانه و همپوشانی که در آنها وجود دارند شکل می‌گیرند. مفهوم مهم این تحلیل این است که ظلم تهدیدی برای امید است؛ شرایطی را ایجاد می‌کند که در آن افراد خاصی باید در بسیاری از زمینه‌ها «امید علیه امید»^۱ داشته باشند». (همان، ۷). وی می‌افزاید: «این تنها روابط بین فردی نیست که بر نحوه تجلی متفاوت امید در زندگی ما تأثیر می‌گذارد. موقعیت‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی که ما در رابطه با دیگران اشغال می‌کنیم، می‌توانند بر امید ما تأثیر بگذارند و تأثیر هم می‌گذارند».

اهداف تحقیق

- تعیین عوامل مؤثر بر امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان.
- طراحی مدل امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان.

۱ - همان‌طور که آدرین ام. مارتین می‌گوید، امید علیه امید، «امید به نتیجه‌ای است که اولاً به منزله غلبه بر ارزش‌ها یا رفاه فرد یا دست‌کم تحمل آن‌ها بر برخی چالش‌های عمیق است. ثانیاً، این یک امید بسیار غیرمحمول است» (مارتین، ۲۰۱۴: ۱۴).

روش پژوهش

روش پژوهش برحسب هدف، کاربردی؛ برحسب نوع داده کیفی از نوع اکتشافی؛ برحسب زمان گردآوری داده، مقطعی و برحسب روش گردآوری داده‌ها و یا ماهیت و روش پژوهش، توصیفی می‌باشد. کلارک و براون^۱ (۲۰۱۳) معتقدند «تحلیتم روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای (تم‌ها) موجود درون داده‌ها است. این روش در حداقل خود داده‌ها را سازمان‌دهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند. اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند. رویکردهای کیفی بسیار متنوع، پیچیده، و ظریف هستند و تحلیتم بایستی به‌عنوان یک روش اساسی برای تحلیل کیفی در نظر گرفته شود (Clarke, V. & Braun: 2013:120).

تحلیتم نخستین روش تحلیل کیفی است که محققان باید فرا بگیرند، زیرا این روش، مهارت‌های اصلی که برای اجرای بسیاری از روش‌های دیگر تحلیل کیفی لازم است را فراهم می‌آورد». همچنین می‌دانیم ابزار مصاحبه عمیق برای محقق در اخذ داده‌های عمیق و سپس پیاده‌سازی و علامت‌گذاری چندباره آنها فراهم آورد. در روش تحلیتم برای اینکه محقق با عمق و گستره محتوایی داده‌ها آشنا شود لازم است که خود را در آنها تا اندازه‌ای غوطه‌ور سازد. غوطه‌ور شدن در داده‌ها معمولاً شامل "بازخوانی مکرر داده‌ها" و خواندن داده‌ها به‌صورت فعال (یعنی جستجوی معانی و الگوها) است (Clarke, V. & Braun: 2013:120).

1. Clarke, V. & Braun, V. (2013) Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120-123.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-10.

شکل ۱- نمودار مراحل طرح پژوهش (تحلیتم)

در بخش کیفی به‌وسیله مصاحبه نیمه ساختاریافته با تعدادی از خبرگان انجام و از ایشان خواسته‌شده تا مؤلفه‌های تأثیرگذار در زیرسیستم امید اجتماعی ایثارگران که قابلیت اثرگذاری بر جامعه ایثارگران و جانبازان دارند را تشریح کنند. آشنایی با داده‌ها (مرور مصاحبه‌ها) تشخیص مضامین نشانگرهای طراحی الگوی امید اجتماعی جامعه ایثارگری استان کردستان توسط کارشناسان خبره و اساتید دانشگاه و ایثارگران و جانبازان استان کردستان که صاحب‌نظر در امر مشکلات جامعه ایثارگری هستند، تهیه و سپس استخراج کدهای اولیه به روش براون و کلارک (استخراج مفاهیم اولیه از عبارات معنایی نگارش) انجام گرفت. در قدم بعدی شناسایی تم‌ها (تم‌های اولیه) و تم‌های فرعی و اصلی سپس بررسی تم‌ها (تجميع تم‌های فرعی به تم‌های اصلی) برای تعریف تم‌ها (یکپارچگی، جامعیت و مفید بودن تم) مورد بررسی قرار گرفت.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

انتخاب جامعه آماری در بخش کیفی از اساتید دانشگاه، کارشناسان خبره و اساتید دانشگاه و جانبازان و ایثارگران استان کردستان، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان صورت پذیرفت. از آنجایی که خبرگان و صاحب‌نظران حوزه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان که در حوزه نوآوری تسلط داشته باشند به وضوح قابل‌شناسایی نیستند از این‌رو از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده می‌شود.

روش نمونه‌گیری در بخش کیفی

در پژوهش حاضر از رویکرد هدفمند در انتخاب نمونه کیفی تحقیق استفاده خواهد شد و از روش نمونه‌برداری خوشه‌ای چندمرحله‌ای در شناسایی و انتخاب خبرگان حوزه ایثارگران در بنیاد شهید استان کردستان استفاده شد. در این روش پژوهشگر یک شرکت‌کننده را با لحاظ کردن شرایط، از طریق خبرگان شناسایی شده دیگر پیدا نمود.

برآورد حجم نمونه

جامعه آماری در مرحله کیفی: جامعه مورد مطالعه در مرحله کیفی شامل کلیه ایثارگران خبره، صاحب‌نظران امور ایثارگری می‌باشد. ویژگی اصلی جامعه مذکور بدین شرح می‌باشد:

۱. خبرگان دانشگاهی با تحصیلات دانشگاهی (دکتری) و سابقه و تجربه بالا.
 ۲. مدیران ستادی بنیاد شهید، با تحصیلات و تجربه در امور مشکلات ایثارگران.
 ۳. مدیران بنیاد شهید، با تحصیلات و سابقه بالا
- حجم نمونه در مرحله کیفی: در مرحله مقدماتی به منظور آگاهی از نظر خبرگان ایثارگر موضوع، مصاحبه‌های نیمه ساختارمند انجام شد و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت.

اولویت‌بندی تم‌ها

مهم‌ترین رکن در فرایند تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه و پیشینه، اولویت‌بندی و کدگذاری است. کدگذاری شامل خواندن دقیق و خط به خط داده‌ها و تبدیل آنها به کوچک‌ترین جزء ممکن است. پس از مکتوب نمودن مصاحبه‌ها، داده‌های جمع‌آوری‌شده از طریق کدگذاری مورد واکاوی قرار گرفتند و طی سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی طبقه‌بندی شدند، کدگذاری با استفاده از نرم‌افزار (MAXQDA) انجام گردید. کدگذاری باز: در مرحله کدگذاری باز، ۱۲۰ کد استخراج‌شده از ۲۰ مصاحبه دقیق با خبرگان و نخبگان و پیشینه حوزه پژوهش به ۴۳ مفهوم انتزاعی‌تر تبدیل‌شده و در نهایت ۳۷ مقوله شناسایی‌شده‌اند. کدگذاری‌ها در این تحقیق شامل مقایسه دائمی مفاهیم، مقوله‌ها و قضایا بوده است. از آنجا که ایجاد دیدگاه‌های جدید درباره وضعیت موجود، هدف محقق بوده، یادداشت‌های عملیاتی هنگام مصاحبه، یادداشت‌های کدگذاری، یادداشت‌های نظری و یادداشت‌های عملیاتی، به ایجاد حساسیت نظری محقق و اعتبار بیشتر یافته‌ها کمک کرده است و سعی شده برای اعتبار بیشتر تحقیق، در انجام مصاحبه‌ها از افراد با دیدگاه‌های گوناگون استفاده شود.

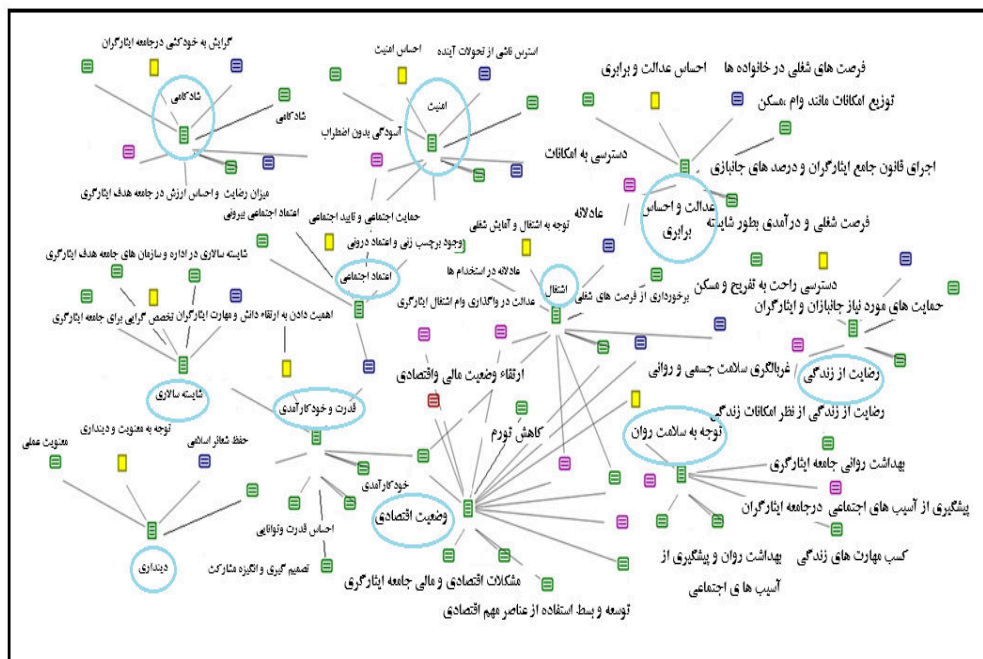
یافته‌های تحقیق

هدف پژوهش حاضر تدوین مدل کمی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان انجام‌شده است. روش تحقیق ترکیبی (کیفی-کمی) و بصورت توصیفی با روش تحلیل‌م (مضمون) اجراشده است. در بخش یافته‌ها ابتدا به یافته‌های کیفی و سپس یافته‌های کمی پرداخته شد.

جدول ۱- اطلاعات جمعیت شناختی افراد شرکت کننده در پژوهش خبرگان و نخبگان در زمینه امید

اجتماعی جانبازان و ایثارگران

سمت	مدرک تحصیلی	جنسیت	تعداد	سابقه و تجربه کار سال
استادیار دانشگاه	دکتری جامعه‌شناسی	مرد	۳	۱۷
دانشیار دانشگاه	دکتری روانشناسی	زن	۳	۱۶-۱۸
معاونت کلان در بنیاد شهید و امور ایثارگران	کارشناسی ارشد مدیریت	مرد	۴	۱۵
نماینده ایثارگران	کارشناسی ارشد	مرد	۳	۱۲-۱۸
ایثارگران و جانبازان فعال در حوزه ایثارگری	کارشناسی ارشد علوم اجتماعی	مرد	۷	۲۰

شکل ۲- اولویت‌بندی و کدگذاری‌های اصلی متغیرهای پژوهش مطالعه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران

استان کردستان با نرم افزار (MAXQDA)

اولویت‌بندی و کدگذاری‌های اصلی متغیرهای پژوهش تحلیل مدل مطالعه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان بیانگر این است که متغیرهای محوری پژوهش شامل یازدهم اصلی (محور اصلی) تم وضعیت اقتصادی، تم بی‌عدالتی و احساس نابرابری است و تم عدم رضایت از زندگی، تم بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، تم اشتغال، تم کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی، تم شایسته‌سالاری، تم دینداری، تم احساس بی‌قدرتی، تم امنیت، تم اعتماد اجتماعی.

جدول ۲- نتایج کدگذاری‌های محوری باز و انتخابی کیفی پژوهش

مضمون فراگیر تم‌های اصلی (متغیر وابسته)	تم‌های فرعی مضمون‌های سازمان دهنده	عناوین کدهای باز (سطح اول) و مقوله‌های هسته‌ها انتخابی با توجه به کدها مضمون اصلی
تم اول وضعیت اقتصادی	احساس مشکلات اقتصادی و کاهش درآمدها و افزایش تورم	کاهش توسعه و بسط استفاده از عناصر مهم اقتصادی به نظر من در جامعه ایثارگری توسعه و بسط استفاده از عناصر مهم اقتصادی (P4) برای ارتقاء وضعیت مالی و اقتصادی و معیشتی (P3) و کاهش تورم (P2) تدوین راهبرد مناسب برای آنان و شناسایی نیازهای حال و آینده ایثارگران (P6) پیش‌بینی‌نشده و با ایجاد تورم مشکلات اقتصادی و مالی (P8) جامعه ایثارگری بیشتر شده و ایثارگران در زیرخط فقر قرار گرفته‌اند. به نظر من در افزایش امید اجتماعی خانواده جانبازان و ایثارگران توسعه و بسط استفاده از عناصر مهم اقتصادی همراه با ارتقاء وضعیت مالی و اقتصادی (P5) کاهش تورم و نیز حل مشکلات اقتصادی و مالی جامعه ایثارگری تدوین راهبرد مناسب مدیریت حل مشکلات اقتصادی و معیشتی ایثارگران (P1) و جانبازان و شناسایی نیازهای حال و آینده آنان (P7) در خصوص احساس عدالت و برابری (P8) و دسترسی به امکانات مساوی (P6) برای جانبازان و خانواده معظم شهدا و ایثارگران میزان رضایت از زندگی و شادکامی (P9) ایثارگران را ازدیاد می‌بخشد.

کاهش ارتقاء وضعیت مالی و اقتصادی و معیشتی و کاهش تورم از طرف دیگر معتمد در اجرای قانون جامع ایثارگران (P10) و دقت در عدالت تعیین درصدهای جانبازی (P5) و توزیع امکانات مانند وام، مسکن (P2)، فرصت شغلی (P4) و درآمدی به طور شایسته و عادلانه (P2) برای ایثارگران و جانبازان و نیز رضایت از زندگی از نظر امکانات زندگی (P6) جانبازان و ایثارگران در گرو همین فراهم نمودن امکانات و دسترسی راحت به تفریح و مسکن (P7) ایثارگران و جانبازان می تواند شادکامی (P2) و رضایت از زندگی (P5) و امید به زندگی و نیز میزان امید اجتماعی آنان را ارتقاء ببخشد. لذا از نقطه نظر و تجربه من تأمین و بسط حمایت های مورد نیاز جانبازان و ایثارگران و توجه به سلامت روان و بهداشت روانی (P7) جامعه ایثارگری همراه با آموزش و تقویت کسب مهارت های زندگی (P2) پیشگیری از آسیب های اجتماعی (P1) در جامعه ایثارگران کمک های قابل توجهی به ایجاد امید اجتماعی مثبت در جانبازان و ایثارگران کشورمان ایجاد نموده و رضایت از زندگی (P6) آنان را بیشتر می نماید.		
افزایش تورم مشکلات اقتصادی و مالی جامعه ایثارگری به نظر من غربالگری سلامت جسمی و روانی (P7) توجه به اشتغال و آمایش شغلی برخورداری از فرصت های شغلی (P4) در بخش دولتی و خصوصی به صورت عادلانه (P3) در استخدام ها برای ایثارگران بدون تضییع حقوق سایر افراد و نیز تأمین عدالت در واگذاری وام (P8) اشتغال ایثارگری میزان گرایش به خودکشی (P7) در جامعه ایثارگران، میزان رضایت (P5) و احساس ارزش (P4) در جامعه هدف ایثارگری را با حداکثر شادکامی (P9) همراه با رضایت و امید اجتماعی بیشتر و ایده آل رهنمون می نماید.		
کاهش احساس عدالت و برابری معتمد در جامعه جانبازان و ایثارگران احساس عدالت و برابری (P3)، در دسترسی به امکانات و نیز اجرای قانون	عدالت و تعادل در آمایش مشاغل و استخدام ها	تم دوم بی عدالتی و احساس

نابرابری		جامع اینارگران (P5) و فرصت‌های شغلی (P2) در خانواده‌ها و نیز توزیع امکانات مانند وام، مسکن، (P6) فرصت شغلی (P8) و درآمدی به‌طور شایسته و عادلانه (P1) انجام‌نشده است. عدم دسترسی به امکانات و عدم نیز اجرای قانون جامع اینارگران و درصدهای جانبازی کاهش فرصت‌های شغلی در خانواده‌ها و نیز توزیع امکانات مانند وام، مسکن، فرصت شغلی و درآمدی به‌طور شایسته و عادلانه
تم سوم عدم رضایت از زندگی	فراهم بودن امکانات زندگی	کاهش رضایت از زندگی از نظر امکانات زندگی از نقطه‌نظر و تجربه من رضایت از زندگی (P2) از نظر امکانات زندگی، تفریح (P5) و مسکن (P6) و حمایت‌های موردنیاز جانبازان و اینارگران به‌طور چشم‌گیری در سال‌های اخیر رو به کاهش می‌باشد. عدم دسترسی راحت به تفریح و مسکن و حمایت‌های موردنیاز جانبازان و اینارگران
تم چهارم بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	سلامت روانشناختی و آسیب‌ها	کاهش توجه به سلامت روان و بهداشت روانی جامعه اینارگری به باور من توجه به سلامت روان و بهداشت روانی (P4) جامعه اینارگری و کسب مهارت‌های زندگی (P5) و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (P7) که موردنیاز جامعه اینارگران است، کمتر موردتوجه قرار گرفته است. کاهش کسب مهارت‌های زندگی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی که موردنیاز جامعه اینارگران عدم غربالگری سلامت جسمی و روانی
تم پنجم اشتغال	مشکلات استخدام و شغل	کاهش توجه به اشتغال و آمایش شغلی به نظر من در توجه به اشتغال (P5) و آمایش شغلی و برخورداری از فرصت‌های شغلی (P1) در بخش دولتی و خصوصی به‌صورت عادلانه (P2) در استخدام‌ها، به‌صورت موجه و شایسته (P8) اجراشده است. عدم برخورداری از فرصت‌های شغلی در بخش دولتی و خصوصی به‌صورت عادلانه در استخدام‌ها

تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان ، دورخ و همکاران | ۳۰۱

کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی در جامعه ایثارگران معتقدم در جامعه ایثارگران کاهش شادکامی (P4) و گرایش به خودکشی (P3) نسبت به گذشته بیشتر شده و میزان نارضایتی (P2) و احساس بی‌ارزشی (P1) جامعه هدف ایثارگری را موجب شده است.	شادابی و سرحالی	تم ششم کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی
کاهش میزان نارضایتی و احساس بی‌ارزشی جامعه هدف ایثارگری		
عدم شایسته‌سالاری در اداره و سازمان‌های جامعه هدف ایثارگری ازنقطه‌نظر و تجربه من شایسته‌سالاری (P1) در اداره و سازمان‌های جامعه هدف ایثارگری از نظر اجرای شایسته‌سالاری (P6) و تخصص‌گرایی (P4) برای جامعه ایثارگری به‌خوبی صورت نگرفته است.	تخصص‌گرایی و شایستگی	تم هفتم شایسته‌سالاری
کاهش تخصص‌گرایی برای جامعه ایثارگری		
کاهش توجه به معنویت و دینداری کاهش‌یافته به نظر من در جامعه ایثارگری توجه به معنویت و دینداری (P1) کاهش‌یافته و این پیامد نتیجه یک نوع برچسب‌زنی (P2) همراه با آنومی اجتماعی (P5) سازمان‌یافته می‌باشد.	معنویت عملی و گرایش‌های معنوی	تم هشتم دینداری
کاهش معنویت عملی و حفظ شعائر اسلامی		
به دلیل پیامدهای ایجادشده ایثارگران دچار نوعی احساس بی‌قدرتی و ناتوانی به باور من جانب‌ازان و ایثارگران در مورد اتفاقات و پیامدهای ایجادشده دچار نوعی احساس بی‌قدرتی (P6) و ناتوانی (P7) در مواجهه با آن شده‌اند.	ناتوانی و بی‌ارادگی	تم نهم بی‌قدرتی
عدم تصمیم‌گیری و کاهش انگیزه مشارکت		
کاهش احساس امنیت و آسودگی بدون اضطراب بر این باور هستم که احساس امنیت و آسودگی (P11) بدون اضطراب در امور زندگی جامعه ایثارگران نسبت به گذشته کمتر و نسبت به آینده بیشتر شده است.	آسودگی و اضطراب و فراخ‌خاطر	تم دهم امنیت
افزایش استرس ناشی از تحولات آینده		

عدم‌حمایت اجتماعی و تأیید اجتماعی معتقدم در جامعه ایتارگران عدم‌حمایت اجتماعی (P15) و تأیید اجتماعی (P5) همراه با آنومی گروهی و برچسب‌زنی اعتماد درونی و اعتماد اجتماعی بیرونی (P3) را کاهش داده است.	حمایت اجتماعی و اعتماد اجتماعی	تم یازدهم اعتماد اجتماعی
وجود آنومی گروهی و برچسب‌زنی و کاهش اعتماد درونی و اعتماد اجتماعی بیرونی		

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای تم‌های مصاحبه پژوهش حاضر مضامین و تم‌های اصلی این تحقیق در یازدهم یا مؤلفه اصلی تقسیم‌بندی شدند. در ادامه به توصیف هر کدام از مؤلفه‌ها می‌پردازیم.

وضعیت اقتصادی: شامل احساس مشکلات اقتصادی و کاهش درآمدها و افزایش تورم همراه کاهش توسعه و بسط استفاده از عناصر مهم اقتصادی است. مصاحبه‌شونده شماره ۴ اظهار می‌کند:

"که باید در جامعه ایتارگری توسعه و بسط استفاده از عناصر مهم اقتصادی برای ارتقاء وضعیت مالی و اقتصادی و معیشتی و کاهش تورم تدوین راهبرد مناسب برای آنان و شناسایی نیازهای حال و آینده ایتارگران پیش‌بینی نشده است."

بی‌عدالتی و احساس نابرابری: شامل عدالت و تعادل در آمایش مشاغل و استخدام‌ها و کاهش احساس عدالت و برابری است.

مصاحبه‌شونده شماره ۳ اظهار می‌کند:

"که باید در جامعه جانبازان و ایتارگران احساس عدالت و برابری، در دسترسی به امکانات و نیز اجرای قانون جامع ایتارگران و فرصت‌های شغلی در خانواده‌ها و نیز توزیع امکانات مانند وام، مسکن، فرصت شغلی و درآمدی به‌طور شایسته و عادلانه انجام شود."

عدم رضایت از زندگی: شامل کاهش رضایت از زندگی از نظر امکانات زندگی و

تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان ، دورخ و همکاران | ۳۰۳

عدم دسترسی راحت به تفریح و مسکن و حمایت‌های موردنیاز جانبازان و ایثارگران می‌باشد. مصاحبه‌شونده شماره ۲ اظهار می‌کند:

"که باید رضایت از زندگی از نظر امکانات زندگی، تفریح و مسکن و حمایت‌های موردنیاز جانبازان و ایثارگران به‌طور چشم‌گیری افزایش یابد."

بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی: شامل کاهش توجه به سلامت روان و بهداشت روانی جامعه ایثارگری می‌باشد.

مصاحبه‌شونده شماره ۴ اظهار می‌کند:

"که باید به سلامت روان و بهداشت روانی جامعه ایثارگری و کسب مهارت‌های زندگی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی که موردنیاز جامعه ایثارگران است، موردتوجه قرار گیرد."

اشتغال: شامل مشکلات استخدام و شغل و کاهش توجه به اشتغال و آمایش شغلی، برخورداری از فرصت‌های شغلی در بخش دولتی و خصوصی به‌صورت عادلانه در استخدام‌ها می‌باشد.

مصاحبه‌شونده شماره ۵ اظهار می‌کند:

"که باید اشتغال و آمایش شغلی و برخورداری از فرصت‌های شغلی در بخش دولتی و خصوصی به‌صورت عادلانه در استخدام‌ها، به‌صورت موجه و شایسته اجرا شود."

کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی: شامل شادابی و سرحالی و کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی در جامعه ایثارگران می‌باشد.

مصاحبه‌شونده شماره ۳ اظهار می‌کند:

"که باید در جامعه ایثارگران شادکامی و گرایش به خودکشی و میزان نارضایتی و احساس بی‌ارزشی بیشتر موردتوجه قرار گیرد."

شایسته‌سالاری: شامل تخصص‌گرایی و شایستگی و کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی در جامعه ایثارگران است.

مصاحبه‌شونده شماره ۶ اظهار می‌کند:

"که باید شایسته‌سالاری در اداره و سازمان‌های جامعه هدف ایثارگری از نظر اجرای شایسته‌سالاری و تخصص‌گرایی برای جامعه ایثارگری به‌خوبی صورت پذیرد."

دینداری: شامل معنویت عملی و گرایش‌های معنوی و حفظ شعائر اسلامی می‌باشد.

مصاحبه‌شونده شماره ۲ اظهار می‌کند:

"که باید در جامعه ایثارگری معنویت و دینداری که پیامد و نتیجه یک نوع برجسب‌زنی همراه با آنومی اجتماعی سازمان‌یافته می‌باشد بیشتر موردتوجه قرار گیرد."

احساس بی‌قدرتی: شامل دچار شدن ایثارگران به‌نوعی احساس بی‌قدرتی و ناتوانی و بی‌ارادگی همراه عدم تصمیم‌گیری و کاهش انگیزه مشارکت می‌باشد.

مصاحبه‌شونده شماره ۷ اظهار می‌کند:

"که باید جانبازان و ایثارگران در مورد اتفاقات و پیامدهای ایجادشده احساس بی‌قدرتی و ناتوانی نکنند."

امنیت: شامل آسودگی و اضطراب و فراخ‌خاطر همراه با احساس امنیت و آسودگی بدون اضطراب در ایثارگران می‌باشد.

مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ اظهار می‌کند:

"که باید احساس امنیت و آسودگی بدون اضطراب در امور زندگی جامعه ایثارگران نسبت به گذشته کمتر و نسبت به آینده بیشتر شده است لذا باید افزایش استرس ناشی از تحولات آینده در ایثارگران کمتر شود."

اعتماد اجتماعی: شامل حمایت اجتماعی و اعتماد اجتماعی همراه تأیید اجتماعی

می‌باشد. مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ اظهار می‌کند:

"که باید در جامعه ایثارگران حمایت اجتماعی و تأیید اجتماعی همراه با کاهش آنومی گروهی و برجسب‌زنی اعتماد درونی و اعتماد اجتماعی بیرونی مورد توجه قرار گیرد."

نسبت روایی محتوایی لاوشه CVR: نسبت روایی محتوایی یک روش سنجش روایی پرسشنامه است. این نسبت توسط لاوشه^۱ که یک گته مردی در عرصه روش تحقیق است، طراحی شده است. جهت محاسبه این نسبت از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون مورد نظر استفاده می‌شود و با توضیح اهداف آزمون برای آن‌ها و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات به آن‌ها، از آن‌ها خواسته می‌شود تا هریک از سؤالات را بر اساس طیف سه‌بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه‌بندی کنند.

حداقل میزان CVR قابل قبول بر اساس تعداد خبرگان: بر اساس تعداد متخصصینی که سؤالات را مورد ارزیابی قرار داده‌اند، حداقل مقدار CVR قابل قبول بر اساس جدول زیر بایستی باشد. سؤالاتی مقدار CVR محاسبه شده برای آن‌ها کمتر از میزان مورد نظر با توجه به تعداد متخصصین ارزیابی کننده سؤال باشد، بایستی از آزمون کنار گذاشته شوند به علت اینکه بر اساس شاخص روایی محتوایی، روایی محتوایی قابل قبولی ندارند (Clarke, 2013: 120).

جدول ۳- حداقل مقادیر CVR در تست‌های یک‌طرفه مورد نظر لاوشه (Lawshe) جهت

مناسب بودن روایی محتوایی

تعداد ارزیابان	حداقل مقدار نسبت روایی محتوای مقدار CVR
۲	۰/۸۴
۳	۰/۸۷
۴	۰/۸۸
۶	۰/۸۵

پایایی کیفی: پایایی بین کدگذاران اغلب، به‌مثابه مقیاسی برای کیفیت تحقیق موردنظر بوده است. سطوح بالای فقدان توافق بین داوران نشان‌دهنده ضعف در روش‌های تحقیق است که شامل احتمال وجود مقولات و تعاریف عملیاتی ضعیف و آموزش‌های کدگذاری نامناسب به ارزیابان است. ضریب کاپای کوهن^۱ (k) ضریب کاپا اندازه‌ای عددی بین ۱- تا ۱+ است که هر چه به ۱+ نزدیک‌تر باشد بیانگر وجود توافق متناسب و مستقیم است. اندازه‌های نزدیک به ۱- نشان‌دهنده وجود توافق وارون و اندازه‌های نزدیک به صفر عدم توافق را نشان می‌دهد. زمانی که تعداد توافقات مشاهده‌شده برابر است با تعداد توافقات تصادفی احتمالی، ضریب کاپا صفر خواهد بود.

زمانی که تعداد توافقات مشاهده‌شده کمتر از تعداد توافقات تصادفی احتمالی است، ضریب کاپا مقداری منفی خواهد شد. زمانی که توافق کامل بین دو قضاوت باشد، ضریب کاپا برابر یک خواهد بود. اندازه ضریب کاپا منعکس‌کننده توافق بین دو کدگذار است. مرحله محاسبه پایایی، در مصاحبه‌های پژوهشی به فرآیند کدگذاری معمولاً، درجه‌ای از قضاوت‌های ذهنی کدگذاران را به همراه دارد. پایایی بین کدگذاران یک روش کمی برای تأیید این امر فراهم می‌آورد که دو محقق همان مصاحبه‌ها را به‌صورت مستقل مطالعه کرده، همان اطلاعات را به دست آورده‌اند. پایایی کدگذاری‌ها را می‌توان با آموزش کدگذاران و بهبود کیفیت ابزارهای کدگذاری افزایش داد (Clarke, 2013: 120).

جدول ۴- توافق (ضریب کاپا) بین مصاحبه‌کنندگان متخصص تعیین تم‌های (عوامل) الگوی

مطالعه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان

گروه	مصاحبه‌کننده اول- دوم	مصاحبه‌کننده اول- سوم	مصاحبه‌کننده دوم- سوم	P value
سؤال‌های ۱ تا ۶ A	-	۰/۸۳	۰/۸۵	<۰/۰۰۱
سؤال‌های ۷ تا ۱۳ B	-	۰/۸۴	۰/۸۵	<۰/۰۰۱

تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان ، دورخ و همکاران | ۳۰۷

سؤال‌های ۱۴ تا ۱۸ C	۰/۸۲	-	۰/۸۴	<۰/۰۰۱
سؤال‌های ۱۹ تا ۲۶ D	۰/۸۴	-	۰/۸۴	<۰/۰۰۱
سؤال‌های ۲۷ تا ۳۷ E	۰/۸۱	-	۰/۸۴	<۰/۰۰۱

توافق (ضریب کاپا) بین مصاحبه‌کنندگان متخصص تعیین تم‌ها و عوامل الگوی مطالعه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان نشان می‌دهد که توافق کامل بین قضاوت متخصصین دارای ضریب کاپا برابر میانگین ۰/۸۴ می‌باشد که به مثبت یک نزدیک می‌باشد بنابراین ابزار اندازه‌گیری دارای پایایی مصاحبه بین خبرگان متخصص است.

الگوی (مدل) کیفی پژوهش

نتایج تحلیل محتوای کیفی کدگذاری‌های این پژوهش، به‌منظور شناسایی شاخص‌ها و مؤلفه‌های مؤثر بر امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان، به استخراج و استنباط مقوله اصلی و تأثیرگذار در طراحی موفق امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان برای این حوزه منجر تعیین مؤلفه‌های امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان شد. به عقیده نخبگان و متخصصینی و ایثارگران و جانبازان که مورد مصاحبه قرار گرفتند و مطالعه متون مرتبط با موضوع پژوهش، مهم‌ترین عواملی که می‌توانند مؤلفه‌های امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان را تحت تأثیر قرار دهند در این مبحث تحت عنوان تم‌های طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان بر اساس نتایج مصاحبه‌ها و اولویت رتبه‌ای فریدمن بیان شده‌اند. الگوی مذکور بر اساس اولویت‌بندی نخبگان و خبرگان و نرم‌افزار مکس کیودا دارای ۱۱ تم اصلی و ۳۷ تم فرعی است که درمجموع مؤلفه‌های اثرگذار در طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان را تشکیل می‌دهند.

با توجه به مدل کیفی حاصل از کدگذاری‌های (باز، محوری، گزینشی) مصاحبه نخبگان درباره طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان تم‌های

اصلی پژوهش عبارت‌اند از: تم وضعیت اقتصادی، تم بی‌عدالتی و احساس نابرابری، تم عدم رضایت از زندگی، تم بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، تم اشتغال، تم دینداری، تم شایسته‌سالاری، تم دینداری، تم احساس بی‌قدرتی، تم امنیت، تم اعتماد اجتماعی. همچنین با توجه به مدل کیفی حاصل از کدگذاری‌های (باز، محوری، گزینشی) پژوهش امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان عوامل علی اثرگذار بر الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان عبارت‌اند از:

کاهش توسعه و بسط استفاده از عناصر مهم اقتصادی، کاهش ارتقاء وضعیت مالی و اقتصادی و معیشتی و کاهش تورم، افزایش تورم مشکلات اقتصادی و مالی جامعه ایثارگری، کاهش احساس عدالت و برابری، عدم دسترسی به امکانات و عدم نیز اجرای قانون جامع ایثارگران و درصدهای جانبازی، کاهش فرصت‌های شغلی در خانواده‌ها و نیز توزیع امکانات مانند وام، مسکن، فرصت شغلی و درآمدی به‌طور شایسته و عادلانه، کاهش رضایت از زندگی از نظر امکانات زندگی، عدم دسترسی راحت به تفریح و مسکن و حمایت‌های موردنیاز جانبازان و ایثارگران، کاهش توجه به سلامت روان و بهداشت روانی جامعه ایثارگری، کاهش کسب مهارت‌های زندگی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی که موردنیاز جامعه ایثارگران، عدم غربالگری سلامت جسمی و روانی، کاهش توجه به اشتغال و آمایش شغلی، عدم برخورداری از فرصت‌های شغلی در بخش دولتی و خصوصی به‌صورت عادلانه در استخدام‌ها، کاهش شادکامی و گرایش به خودکشی در جامعه ایثارگران، کاهش میزان نارضایتی و احساس بی‌ارزشی جامعه هدف ایثارگری،

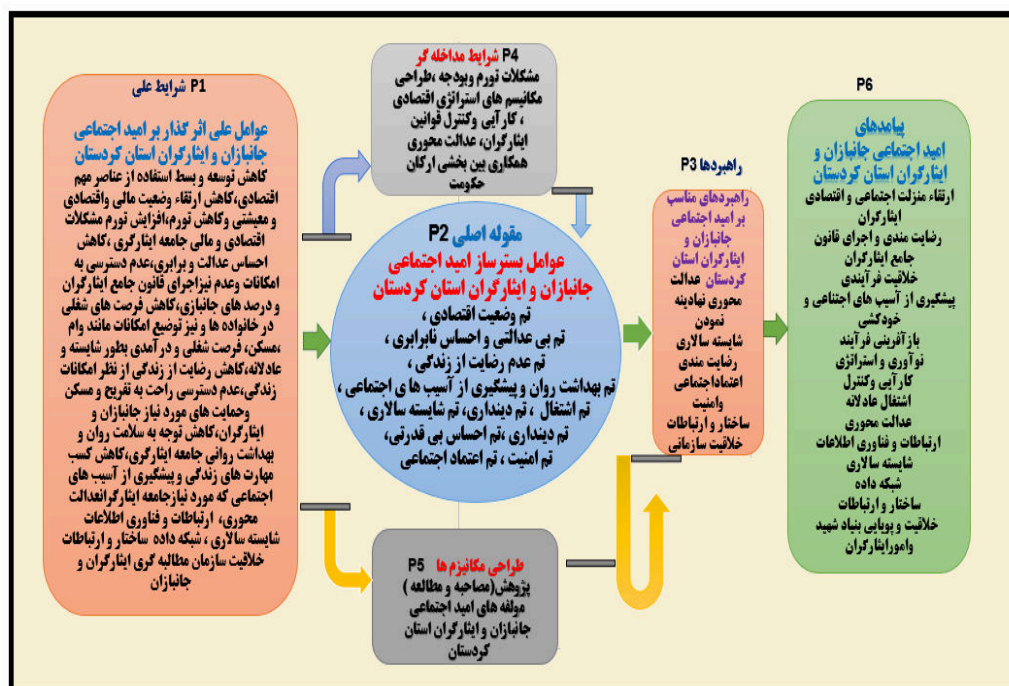
عدم شایسته‌سالاری در اداره و سازمان‌های جامعه هدف ایثارگری، کاهش تخصص‌گرایی برای جامعه ایثارگری، کاهش توجه به معنویت و دینداری کاهش‌یافته، کاهش معنویت عملی و حفظ شعائر اسلامی، به دلیل پیامدهای ایجادشده ایثارگران دچار نوعی احساس بی‌قدرتی و ناتوانی، عدم تصمیم‌گیری و کاهش انگیزه مشارکت، کاهش احساس امنیت و آسودگی بدون اضطراب، افزایش استرس ناشی از تحولات آینده، عدم حمایت اجتماعی و تأیید اجتماعی، وجود آنومی گروهی و برچسب‌زنی و کاهش اعتماد درونی و اعتماد اجتماعی بیرونی.

تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان، دورخ و همکاران | ۳۰۹

با توجه به مدل کیفی حاصل از کدگذاری‌های (باز، محوری، گزینشی) پژوهش امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان: راهبردهای مناسب بر طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان عبارت‌اند از: عدالت محوری نهادینه نمودن شایسته‌سالاری، رضایت‌مندی، اعتماد اجتماعی و امنیت ساختار و ارتباطات، خلاقیت سازمانی.

با توجه به مدل کیفی حاصل از کدگذاری‌های (باز، محوری، گزینشی) پژوهش طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان عوامل مداخله‌گر اثرگذار بر الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان عبارت‌اند از: مشکلات تورم و بودجه، طراحی مکانیسم‌های استراتژی اقتصادی، کارآیی و کنترل قوانین ایثارگران، عدالت محوری همکاری بین بخشی ارکان حکومت.

در شکل (۳) مدل ساختاری کیفی (مدل مفهومی) پژوهش نیز ارائه گردیده است.

شکل ۳- مدل کیفی (الگوی مفهومی) مؤلفه‌های الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان با در نظر گرفتن شرایط علی، عوامل بستر ساز، راهبردهای مناسب، شرایط مداخله‌گر طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان بر اساس نظر نخبگان و خبرگان و جامعه هدف ایثارگران و جانبازان پژوهش

بنابراین:

شاخص‌ها و مؤلفه‌های مؤثر بر امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان کدام‌اند؟ کیفی

با توجه به مدل کیفی حاصل از کدگذاری‌های (باز، محوری، گزینشی) پژوهش امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان تم‌های اصلی پژوهش عبارت‌اند از: تم وضعیت اقتصادی، تم بی‌عدالتی و احساس نابرابری، تم عدم رضایت از زندگی، تم بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، تم اشتغال، تم دینداری، تم شایسته‌سالاری، تم دینداری، تم احساس بی‌قدرتی، تم امنیت، تم اعتماد اجتماعی.

پیامدهای الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان کدام‌اند؟

با توجه به مدل کیفی حاصل از کدگذاری‌های (باز، محوری، گزینشی) پژوهش طراحی الگوی امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان پیامدهای امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان عبارت‌اند از: ارتقاء منزلت اجتماعی و اقتصادی ایثارگران، رضایت‌مندی و اجرای قانون جامع ایثارگران، خلاقیت‌فرآیندی، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و خودکشی، بازآفرینی فرآیند، نوآوری و استراتژی، کارآیی و کنترل، اشتغال عادلانه، عدالت محوری، ارتباطات و فناوری اطلاعات، شایسته‌سالاری، شبکه داده، ساختار و ارتباطات، خلاقیت و پویایی بنیاد شهید و امور ایثارگران.

بحث و نتیجه‌گیری

با در نظر گرفتن آزمون‌های بکار گرفته‌شده کیفی (کدگذاری‌های) مؤلفه‌های اصلی پژوهش امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان عبارت‌اند از: تم وضعیت اقتصادی، تم بی‌عدالتی و احساس نابرابری است و تم عدم رضایت از زندگی، چهارم بهداشت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، تم اشتغال، تم دینداری، تم شایسته‌سالاری، دینداری، احساس بی‌قدرتی، تم امنیت، تم اعتماد اجتماعی. بنابراین بیشترین اثر مستقیم وضعیت

تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان، دورخ و همکاران | ۳۱۱

اقتصادی بر الگوی مطالعه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان ۵۴/۰ می‌باشد.

بر اساس نتایج بالا ملاحظه می‌شود که شاخص واری اعتبار اشتراک متغیرها برای تمام سازه‌های الگوی مطالعه امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان دارای رابطه مثبت با مؤلفه‌های تشکیل دهنده الگوی امید اجتماعی با تأکید بر شاخص‌های مطالعه امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های (طاهری دمنه و همکاران، ۱۳۹۹)، (میلز^۱، ۱۹۵۹)، (اسنایدر^۲، ۱۹۹۱)، (تایگر^۳، ۲۰۱۷)، (استیتزلین^۴، ۲۰۰۹) همسو بوده و در تبیین این نتایج می‌توان گفت که، بیشترین مؤلفه مشکلات اقتصادی به‌ویژه افزایش تورم و کاهش درآمدهای قشر ایثارگری استان کردستان را درگیر نموده است و مشکلات معیشتی موجود آنان بیشتر ناشی از مشکلات ناشی از کاهش چشمگیر درآمد خانوارها و به تبع آن موجبات ابراز نارضایتی از زندگی و کاهش شادکامی را سبب شده است، این دغدغه دامن دهنده بیکاری و افزایش آسیب‌های اجتماعی و تنزل سطح بهداشت روانی ایثارگران را موجب شده است.

از سوی دیگر در کشور توزیع ناعادلانه ثروت، امکانات، خدمات فرهنگی آموزشی، بهداشتی و رفاهی حتی در وجود دارد. از طرف دیگر وضعیت اقتصادی نامناسب جامعه، میزان بیکاری و همین‌طور کاهش درآمدهای دولت و در نتیجه عدم عدالت آماش خدمات‌رسانی به ایثارگران از جمله استان کردستان را نیز در بر گرفته است. از طرف دیگر کاهش حمایت سازمان‌های دولتی از جمله بنیاد شهید از افراد آسیب‌پذیر از جنگ که با افزایش تورم همراه است، بر کاسته شدن میزان امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران کردستان تأثیرگذار است.

1 Mills
2 Snider
3 Tiger
4 Stitzlein

بنابراین وقتی که از مسئله‌مندشدن امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران در استان کردستان سخن می‌گوییم یعنی به‌طور روشن کاهش میزان امید را به‌عنوان کارکرد جامعه تلقی می‌کنیم و به تأسی از میلز^۱ باید «در مورد نیروهای اجتماعی گسترده‌تری که بر زندگی ما و دیگران تأثیر می‌گذارند، فکر کنیم». میلز خاطرنشان نموده است، دیدگاه جامعه‌شناختی نشان می‌دهد که مسائل اجتماعی بیشتر به خاطر عملکرد خود جامعه اتفاق می‌افتند تا به خاطر شکست‌های شخصی و مسائل اجتماعی مختلف با یکدیگر رابطه و پیوند دارند، زیرا مسائل اجتماعی ریشه در عملکرد جامعه دارند (Mils, 1959: 140). در پیدایش مسائل اجتماعی چهار دسته از عوامل را مشخص می‌کند: انحراف از ارزش‌ها و هنجارهای گروهی، کاهش اثربخشی نهادهای اجتماعی، تنوع گسترده اجتماعی و فرهنگی، اعمال قدرت.

همچنین امیدواری ایثارگران یکی از ویژگی‌های انسانی است که به آنان کمک می‌کند تا ناامیدی‌ها را پشت سر گذاشته، بر اهداف خود مصمم شده و احساس غیرقابل تحمل بودن آینده را کاهش دهد. «امید، یکی از ضرورت‌های زندگی آدمیان و یکی از شاخص‌های توسعه اجتماعی است». به نظر می‌رسد که ویژگی‌های فردی، مقبولیت اجتماعی، احساس محرومیت نسبی، وضعیت اقتصادی، میزان رضایت از زندگی، احساس امنیت، سرمایه اجتماعی و گسترش آنومی اجتماعی می‌تواند بر وضعیت امید اجتماعی جانبازان و ایثارگران استان کردستان تأثیرگذار باشد که در تحقیقات مختلف از منظرهای متفاوت به برخی از آنها پرداخته شده است ولی تحقیقی که به‌صورت همه‌جانبه و پنهانگر به این موضوع پرداخته باشد کمتر دیده شد و یا در مواردی اطلاعات به‌روز نبوده و قابل استناد نیست. همچنین در کمتر تحقیقی به راهکارهای افزایش میزان امید در جانبازان و ایثارگران استان کردستان پرداخته شده و جستجوی لازم برای ارائه راهکار از دل جامعه هدف جانبازان و ایثارگران این منطقه از کشور انجام نشده است. البته، بدیهی است وقتی در جامعه جانبازان و ایثارگران مسائل اجتماعی و اقتصادی از قبیل تبعیض، توزیع ناعادلانه

امکانات و درآمدها و فرصت‌های اشتغال، بی‌ثباتی اقتصادی، گرانی و تورم، فرسایش سرمایه اجتماعی به‌ویژه بُعد اعتماد نهادی، مخاطرات زیست‌محیطی، انواع ناهنجاری‌های اجتماعی و ... وجود داشته باشد. جنگ اقتصادی آمریکا و هم‌پیمانان او علیه ایران کشور ما را با تحریم اقتصادی سختی روبرو کرده است.

درعین حال نوعی جنگ روانی علیه ایران از طریق رسانه‌ها نیز در جریان است. تلاقی فشارهای اقتصادی و تحریک و تشدید احساس نارضایتی مردم، فضای بسیار ناامیدکننده‌ای در جامعه ایران به وجود آورده است». بر اساس نتایج بالا ملاحظه می‌شود که بر پایه نگرش و نظر ایثارگران استان کردستان، شاخص‌های امید اجتماعی ایثارگران شایسته است از نظر معیشتی و اشتغال و نیز از نظر اعتماد اجتماعی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و امنیت بیشتر موردتوجه و ارتقاء از سوی مسئولین و حکمرانی قرار گیرد. برای افزایش امید ایثارگران پیشنهاد می‌شود به بهبود معیشت که باعث افزایش امید اجتماعی این قشر ارزشمند می‌شود بیشتر اهمیت داده شود.

لذا بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش پیشنهاد می‌شود جهت حل مشکلات ایثارگران کردستان با کمک دولت و بخش خصوصی توسعه اقتصادی به‌ویژه تصویب مناطق آزاد مرزی در کردستان و ایجاد عدالت در آمایش سرزمینی توسعه اقتصادی و نیز اختصاص بخشی از درآمدهای گمرک‌های مرزی کردستان به این امر اختصاص داده شده و مشکلات کلان مسکن ایثارگران و اشتغال آنان در نظر گرفته شده و فرهنگ‌سازی روحیه ایثار با توسعه برنامه‌های مردم‌سالار وابسته به فرهنگ بومی جهت پذیرش فرهنگ ایثار و شهادت و بهره‌گیری از مدیران کارآمد و متعهد در ارکان بدنه استان در استانداری و به‌ویژه بنیاد شهید استان کردستان برای کمک به ایجاد زمینه و بستر عدالت اجتماعی کردستان و جامعه ایثارگران بیشتر مدنظر مسئولین و حکمرانی قرار گیرد، باید در جامعه جانبازان و ایثارگران احساس عدالت و برابری، در دسترسی به امکانات و نیز اجرای قانون جامع ایثارگران و فرصت‌های شغلی در خانواده‌ها و نیز توزیع امکانات مانند وام، مسکن، فرصت شغلی و درآمدی همراه با اجرای کامل قانون جامع خدمت به ایثارگران به‌طور

۳۱۴ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال هفدهم | شماره ۶۶ | بهار ۱۴۰۵

شایسته و عادلانه انجام شود. بنابراین رعایت این امر بسیاری از عناصر کاهش امید اجتماعی
ایثارگران کردستان را برطرف می‌نماید.

تعارض منافع:

نویسندگان تعارض منافی ندارند.

سپاسگزاری:

از کلیه جامعه هدف ایثارگران استان کردستان که در انجام این پژوهش ما را یاری
رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

ORCID

Mehdi Delara

<http://orcid.org/0039-0001-8259-6757>

Abbas Abbaspour

<http://orcid.org/0000-0003-1235-6218>

Samad Borzovian

<http://orcid.org/0000-0002-2888-7032>

منابع

- امیرپناهی، محمد؛ مالمیر، مهدی؛ شکریانی، محسن. (۱۳۹۷)، «وضعیت سنجی امید اجتماعی در ایران (تحلیل ثانویه پیمایش وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی)»، *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، سال سوم، شماره ۹: ۷۹-۱۰۶.
- بابانظری، لاله؛ تقوی، محمدرضا. (۱۳۹۵)، «عوامل مؤثر بر میزان روحیه، شادکامی و امید به زندگی در خانواده‌های شاهد و ایثارگر؛ مطالعه موردی استان فارس»، *فصلنامه مطالعات فرهنگ/ایثار*، سال دوم، شماره دوم: ۸۳-۹۲.
- تنهایی، حسین ابوالحسن. (۱۳۹۴)، *درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران: بهمن برنا*.
- شفیعی، سمیه السادات، و موسوی ویایه، فاطمه. (۱۳۹۹). «مادری بسط یافته در تجربه زیسته همسران جانبازان». *فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، سال چهارم، شماره پانزده: ۱۰۷-۱۲۸. <https://sid.ir/paper/405428/fa>.SID.
- جنادله، علی. (۱۳۹۸)، «امید اجتماعی و مسئولیت جامعه‌شناسی تاریخی: گفتاری در باب نسبت روایت‌های تاریخی و برآمدن مسئله امید». در: *امید اجتماعی؛ چیستی، وضعیت و سبب‌شناسی*، به کوشش هادی خانیکی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی با همکاری مؤسسه رحمان. سال چهارم، شماره سوم: ۴۹۱-۵۰۹.
- جهانگیری، جهانگیر؛ محمدی، نسرين. (۱۳۹۷)، «تبیین جامعه‌شناختی رابطه امید سیاسی و بی‌تفاوتی اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شیراز)»، *فصلنامه مطالعات و پژوهش‌ها اجتماعی در ایران*، سال هفتم، شماره اول: ۱۲۷-۱۵۰.
- خانیکی، هادی. (۱۳۹۸)، *امید اجتماعی؛ چیستی، وضعیت و سبب‌شناسی*، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی با همکاری مؤسسه رحمان.
- دولتی امیردیزج، علی. (۱۳۹۳)، «مطالعه امید به آینده و عوامل مرتبط با آن «مورد مطالعه: شهروندان ۵۹-۲۰ ساله شهر آذرشهر»»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی*، دانشگاه تبریز، علوم اجتماعی.

- صفری شالی، رضا و طوافی، پویا. (۱۳۹۷)، «بررسی میزان امید به آینده و عوامل مؤثر بر آن در بین شهروندان تهرانی»، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، سال نهم، شماره سی و پنجم: ۱۱۷-۱۵۷.
- طاهری‌دمنه، محسن و کاظمی، معصومه. (۱۳۹۹)، «خوانشی آینده‌پژوهانه از پروبلماتیک امید اجتماعی در ایران»، *فصلنامه پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*. سال نهم، شماره سوم: ۴۹-۸۰.
- عبداللهی عادل. (۱۳۹۹)، «بررسی عوامل جمعیتی و اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر امید به آینده در شهر تهران»، *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، سال ششم، شماره اول، ۳۱۵-۳۴۲.
- علوی‌تبار، علیرضا. (۱۳۹۸)، «انصاف اکتشافی و امید اجتماعی»، در: *امید اجتماعی؛ چیستی، وضعیت و سبب‌شناسی*، به کوشش هادی خانیکی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی با همکاری مؤسسه رحمان، سال دوم، شماره چهارم: ۳۸۷-۳۹۲.
- فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۹۸)، «امید اجتماعی همچون ظرفیت آرزومندی»، در: *امید اجتماعی؛ چیستی، وضعیت و سبب‌شناسی*، به کوشش هادی خانیکی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی با همکاری مؤسسه رحمان، سال سوم، شماره چهارم: ۳۱۳-۳۲۷.
- هربانی‌فر، حسین و امامی، سیدمجید. (۱۳۹۹)، «رسانه ملی و امیدآفرینی؛ مبانی، ابعاد و راهبردها»، *مطالعات اجتماعی و رسانه*، سال سوم، شماره چهارم: ۱۱-۴۰.

- Abramson, L.Y., Metalsky, F.L., Alloy, L.B., (2019). Hopelessness depression: a theory-based subtype of depression. *Psychological Review* 96, 358-372.
- Feldman, D. B.; Snyder C. R. (2018). *Hope and the Meaningful Life: Theoretical and Empirical Associations between Goal-directed Thinking and Life Meaning*, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24, 401-421.
- Clarke, V. & Braun, V. (2013). Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120-123.
- Mills, C. W. 1959. *The Sociological Imagination*. London: Oxford University Press
- Snyder, C. R. (1995). Conceptualizing, measuring, and nurturing hope. *Journal of Counseling & Development*, 73, 355-360.
- Snyder, C. R. (2007). *Handbook of hope: theory, measures, and application*. Academic Press.

- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., et al. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 570–585.
- Stitzel, S.M. (2017). Reviving social hope and pragmatism in troubled times, *Journal of Philosophy of Education*, 43(4), 657- 663.
- Stockdale, Katie (2019), Social and Political Dimensions of Hope, *Journal of Social Philosophy*, Vol. 50 No. 1, Spring 2019, 28–44.
- Stoddard, S. A., Henly, S. J., Sieving, R. E., & Bolland, J. (2018). “Social impoverished urban youth”. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 278- 295.
- Sherblom, John C., Umphrey, Laura R., Swiatkowski, Paulina (2022). Resilience, Identity Tension, Hope, Social Capital, and Psychological Stress During a Pandemic, 3:37–51.
- Stockdale, Katie (2019). Social and Political Dimensions of Hope, *Journal of Social Philosophy*, Vol. 50 No. 1, Spring 2019, 28–44.

استناد به این مقاله: دورخ، روناک؛ سحابی، جلیل و لبیبی، مهدی. (۱۴۰۵). تدوین مدل کیفی امید اجتماعی ایثارگران استان کردستان، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۷(۶۶)، ۲۷۳–۳۱۷.

Social Development and Welfare Planning Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.